PAOLO MENGOZZI
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2012. május 24.[1]

C-154/11. sz. ügy

Ahmed Mahamdia
kontra
Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság

(A Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg [Németország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés — Joghatóság — Az államok joghatóság alóli mentessége — Joghatóság egyedi munkaszerződéseknél — Valamely harmadik állam nagykövetsége által egy tagállamban gépjárművezetőként foglalkoztatott felperes munkaviszonya felmondásának érvényességére vonatkozó jogvita — A képviselet, fióktelep, illetve más telephely 44/2001/EK rendelet értelmében vett fogalmai — Valamely egyedi munkaszerződésbe az annak megkötésekor beillesztett joghatósági megállapodás — Az ehhez hasonló kikötés 44/2001 rendelettel való összeegyeztethetősége”

1. A jelen előzetes döntéshozatalra utalás új kontextusban – harmadik állam által a valamely tagállam területén található egyik nagykövetségén gépjárművezetőként foglalkoztatott munkavállaló elbocsátásának érvényességére vonatkozó jogvita keretében – veti fel a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet[2] 18. cikkének (2) bekezdése szerinti „képviselet”, „fióktelep”, illetve „más telephely” fogalmai értelmezésének kérdését.

I – Jogi háttér

A – *A 44/2001 rendelet*

2. A 44/2001 rendelet 2. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy „[e] rendelet rendelkezéseire is figyelemmel valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy, állampolgárságára való tekintet nélkül, az adott tagállam bíróságai előtt perelhető”.

3. A 44/2001 rendelet 4. cikkének (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy „[h]a az alperes nem rendelkezik lakóhellyel valamely tagállamban, valamennyi tagállam bíróságainak joghatóságát a 22. és 23. cikk alapján az adott tagállam joga határozza meg”.

4. A 44/2001 rendelet II. fejezetének a rendelet 18–21. cikkét magában foglaló 5. szakasza határozza meg az egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos joghatóságra vonatkozó különös szabályokat.

1 — Eredeti nyelv: francia.

2 — HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o., helyesbítés: HL 2006. L 242., 6. o. és HL 2011. L 124., 47. o.

5. A 44/2001 rendelet 18. cikke a következőt írja elő:

„(1) A 4. cikk és az 5. cikk 5. pontjának sérelme nélkül az egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot e szakasz határozza meg.

(2) Amennyiben a munkavállaló a tagállam területén lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkező, azonban valamely tagállam területén fiókteleppel, képviselettel vagy más telephellyel rendelkező munkaadóval köt egyedi munkaszerződést, a munkaadóra a fióktelep, képviselet vagy más telephely működéséből származó jogvitában úgy kell tekinteni, mintha lakóhelye vagy székhelye az említett államban lenne."

6. A 44/2001 rendelet 19. cikke a következőket írja elő:

„Valamely tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkező munkaadó perelhető:

1. annak a tagállamnak a bíróságai előtt, ahol lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik; vagy

2. más tagállamban:

   a) a munkavállaló szokásos vagy legutóbbi szokásos munkavégzési helyének bíróságai előtt; vagy

   b) amennyiben a munkavállalónak egyik országban sincs vagy nem volt szokásos munkavégzési helye, annak a helynek a bíróságai előtt, ahol a telephely, amely a munkavállalót foglalkoztatta, található vagy található."

7. A 44/2001 rendelet 21. cikke a következőket mondja ki:

„E szakasz rendelkezéseitől kizárólag olyan, a joghatóságot kikötő megállapodással lehet eltérni, amely:

1. a jogvita keletkezését követően jött létre; vagy

2. lehetővé teszi a munkavállaló számára az e szakaszban megjelölttől eltérő bíróságok előtt történő perindítást."

B – *A német jog*

8. A polgári perrendtartás (Zivilprozessordnung) 38. §-a a joghatósági megállapodásokról szól, (2) bekezdésében pedig előírja, hogy „[a]kkor is kiköthető valamely elsőfokú bíróság joghatósága, ha legalább a szerződő felek egyike tekintetében nem áll fenn valamely belföldi általános joghatósági ok. A megállapodást írásban kell megkötni, vagy azt – amennyiben azt szóban kötik meg – írásban meg kell erősíteni".

II – Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

9. Az alapeljárás felperese, A. Mahamdia algériai és német kettős állampolgársággal rendelkezik. Berlinben él. 2002 szeptembere óta dolgozik az alapügy alperese, az Algériai Népi Demokratikus Köztársaság berlini nagykövetségén. A. Mahamdiának – szakmai tevékenységei keretében – a nagykövetség vendégeit és munkatársait kellett fuvaroznia. Nem ő volt Algéria németországi nagykövetének hivatalos gépjárművezetője, alkalmakként azonban őt is fuvarozhatta. Soha nem volt

közvetlenül megbízva a diplomáciai postával, de fuvarozhatta az annak átvételével és továbbításával megbízott munkatársat. Az alapeljárás felei között vitatott az, hogy A. Mahamdia tolmácsolási feladatokat is ellátott-e. A kérdést előterjesztő bíróság azonban abból indul ki, hogy a felperes nem végzett az algériai állam szuverenitásának gyakorlásával kapcsolatos feladatokat.

10. Az alapeljárás felperesét munkáltatójához, az Algériai Demokratikus és Népi Köztársasághoz kötő munkaszerződés francia nyelven készült, és – megkötésének időpontjától – az említett szerződéssel összefüggésben felmerülő bármely jogvita tekintetében a kizárólagos joghatóságot az algériai bíróságok számára fenntartó megállapodást tartalmazott.

11. Az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság 2007 augusztusában közölte A. Mahamdiával a munkaviszony 2007. szeptember 30-i hatállyal történő felmondását. A. Mahamdia kérelemmel fordult az Arbeitsgericht Berlinhez, hogy az állapítsa meg, hogy munkaviszonya nem szűnt meg a felmondás révén, kötelezze munkáltatóját az elvégzett munka munkáltató általi késedelmes elfogadása esetén járó díjazás megfizetésére, valamint munkaviszonyának ideiglenes fenntartására. Az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság ekkor mind tevékenységeinek területen kívüli jellegére, mind pedig a munkaszerződésben szereplő joghatósági megállapodásra hivatkozva vitatta a német bíróságok joghatóságát. 2008. július 2-án az Arbeitsgericht Berlin az alperes joghatóság alóli mentessége alapján utasította el A. Mahamdia kérelmét. A fellebbezés folytán eljáró Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg 2009. január 14-i ítéletében részben módosította az elsőfokú ítéletet, és megállapította, hogy a felmondás révén nem szűnt meg a munkaviszony. Az említett bíróság először megállapította, hogy az alperes az említett jogvita keretében nem hivatkozhat az államok joghatóság alóli mentességére. Ezután úgy vélte, hogy mindenesetre a munkaszerződésben szereplő joghatósági megállapodás nem felel meg a 44/2001 rendelet 21. cikkében meghatározott feltételeknek. Végül pedig megállapította, hogy az alperes nagykövetsége telephelyként minősülhet az említett rendelet 18. cikkének hatálya alá tartozónak.

12. Az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság a 2009. január 14-i határozattal szemben felülvizsgálati kérelmet nyújtott be. 2010. július 1-jén a Bundesarbeitsgericht hatályon kívül helyezte, és ismételt elbírálásra utalta vissza az ügyet a kérdést előterjesztő bíróság elé, amelynek ily módon újból ítéletet kell hoznia a jelen jogvitában. Határozatában a Bundesarbeitsgericht többek között arra hívta fel a kérdést előterjesztő bíróságot, hogy annak figyelembevételével vizsgálja meg ismételten a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározása céljából alkalmazandó joggal kapcsolatos problémát, hogy a Bíróság mindezidáig soha nem foglalt állást arról a kérdésről, hogy valamely harmadik állam uniós tagállambeli nagykövetsége minősülhet-e a 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „képviseletnek”, „fióktelepnek” vagy „más telephelynek”.

13. Előzetes döntéshozatalra utaló határozatában az említett bíróság kifejti, hogy különösen a Bundesarbeitsgericht által az alapeljárásban hozott 2010. július 1-jei határozat értelmében nem lehet elismerni a joghatóság alóli mentességet az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság, amely határozat értelmében a német területen található nagykövetség valamely munkavállalója és az e nagykövetség által képviselt harmadik állam közötti munkajogi jogviták akkor tartoznak a német bíróságok joghatósága alá, ha a munkavállaló – munkaszerződésének keretében – nem látott el az említett harmadik állam szuverenitásának gyakorlásával kapcsolatos feladatokat.

14. Ilyen körülmények között a Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg az eljárás felfüggesztése mellett döntött, és a Bíróság Hivatalához 2011. március 29-én benyújtott előzetes döntéshozatali kérelmében az EUMSZ 267. cikk alapján a következő két kérdést terjesztette előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé:

„1) A […] 44/2001 […] rendelet 18. cikkének (2) bekezdése értelmében vett fióktelepnek, képviseletnek vagy más telephelynek tekintendő-e a [44/2001] rendelet hatálya alá tartozó területen kívüli államnak a tagállamok valamelyikében található nagykövetsége?

2) Amennyiben a Bíróság az első kérdésre igenlő választ ad: megalapozhatja-e a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozó területen kívüli bíróság joghatóságát a jogvita keletkezését megelőzően létrejött joghatósági megállapodás, ha a joghatósági megállapodás révén megszűnne a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikkén alapuló joghatóság?"

III – A Bíróság előtti eljárás

15. Az alapeljárás alperese, a spanyol és a német kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztett írásbeli észrevételeket a Bíróság elé.

IV – Jogi értékelés

A – *A munkáltatóként eljáró tagállam joghatóság alóli mentességére vonatkozó bevezető megjegyzés*

16. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett két kérdés megválaszolása előtt rövid ideig szeretnék elidőzni az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság által felhozott, joghatóság alóli mentességnél.

17. A nemzetközi közjog közismert szabálya az a szabály, amely szerint valamely állam nem perelhető egy másik szuverén jogalany bíróságai előtt. Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében „az [Unió] hatásköreit a nemzetközi jog tiszteletben tartásával kell gyakorolni"[3], továbbá „amikor [az Unió] jogi aktust fogad el, teljes egészében köteles tiszteletben tartani a nemzetközi jogot, ideértve a nemzetközi szokásjogot is"[4]. A másodlagos jogi rendelkezéseket – adott esetben – a nemzetközi szokásjogi szabályokra tekintettel kell értelmezni. Ennélfogva úgy vélem, hogy felmerül az a kérdés, hogy az alapeljárásbelihez hasonló valamely jogvitával összefüggésben a jogvitában félként részt vevő állam által joghatóság alóli mentességével kapcsolatos – a hamarosan ismertetett nemzetközi gyakorlat fényében megvizsgált – probléma képes-e befolyásolni a jelen előzetes döntéshozatalra utalás keretében a 44/2001 rendelet értelmezésével kapcsolatban felvetett problémák megoldását.

18. Egyrészről a kérdést előterjesztő bíróság igen egyértelműen jelezte, hogy az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság – a jogvitával kapcsolatos elsőfokú eljárásoktól kezdve – joghatóság alóli mentességével érvelt, és hogy ugyancsak egyértelműen abból az elvből indult ki, hogy ez a mentesség nem juthat szerephez a jelen ügyben. Az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság arra a nemzeti joggyakorlatra hivatkozik, amelynek értelmében annak értékeléséhez, hogy valamely állam – az általa kötött munkaszerződéssel kapcsolatos jogvita keretében – hivatkozhat-e joghatóság alóli mentességére, azt kell meghatározni, hogy az említett szerződéssel összefüggésben a munkavállaló által ellátott feladatok a közhatalmi jogosítványok gyakorlásába tartoznak-e vagy sem. Mivel a kérdést előterjesztő bíróság úgy gondolta, hogy az alapeljárás felperese munkaszerződésével összefüggésben mindössze másodlagos, alapjában véve technikai feladatokat végzett, úgy vélte, hogy nem vett részt az algériai közhatalmi jogosítványok gyakorlásában. Következésképpen – véleménye szerint – az algériai állam nem hivatkozhatott a joghatóság alóli mentességére.

19. Másrészről az államok joghatóság alóli mentességének státusát a nemzetközi közjogban bizonyos fokú bizonytalanság övezi.

3 — A C-286/90. sz., Poulsen és Diva Navigation ügyben 1992. november 24-én hozott ítélet (EBHT 1992., I-6019. o.).

4 — A C-366/10. sz., Air Transport Association of America és társai ügyben 2011. december 21-én hozott ítélet (EBHT 2011., I-13755. o.) 101. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

20. A joghatóság alóli mentesség ugyanis kevéssé érthető, előre nehezen meghatározható fogalom, amely nagymértékben függ a nemzeti hozzáállástól. A kérdést előterjesztő bíróság álláspontja a mentesség doktrínája építményének újabb *praetori* építőköve, hiszen az államok joghatóság alóli mentességének rendszere főként a bíróságok ítélkezési gyakorlatán alapul. Ezt a kérdést illetően alig akad olyan állam, amely írásbeli normákkal rendelkezne.

21. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy csaknem általános tendencia figyelhető meg a joghatósággal kapcsolatos mentesség elismerése irányába, amely a *iure imperii* aktusok és a – magánszemélyek aktusaihoz hasonló – *iure gestionis* aktusok közötti alapvető különbségtételen alapul. Másképpen fogalmazva: az a puszta tény, hogy valamely állam alperesként vesz részt egy eljárásban, nem elegendő ahhoz, hogy a joghatóság alóli mentességet a számára azonnal biztosítsák.[5] A modern állam az igazságszolgáltatás sokoldalú szereplőjévé vált, valamint anélkül járhat el, és létesíthet jogviszonyokat, hogy ilyenkor szuverenitását vagy közhatalmi jogosítványait gyakorolná: gondolok itt többek között a kereskedelmet bonyolító államra, de egyúttal természetesen a munkáltatóként eljáró államra is. Az állam jogi tevékenységének e különféle oldalai – lévén hogy ezeket nem kíséri módszeresen a közhatalmi előjogok gyakorlása – már nem igazolják a joghatóság alóli mentesség automatikus elismerését. A Bundesarbeitsgericht például megállapította, hogy az Amerikai Egyesült Államok németországi nagykövetségén foglalkoztatott felvonókezelő tevékenységei nem tartoznak az állami szuverenitás alá, és hogy ennélfogva a munkáltatóként eljáró állam tekintetében nem kell joghatóság alóli mentességet elismerni[6]. Ugyanilyen tartalmú ítéletet hozott az ugyanezen nagykövetségen alkalmazott és a riasztórendszert is magában foglaló műszaki berendezések karbantartásáért felelős karbantartó[7], illetve gondnok[8] feladatait illetően.

22. Ez az újszerű relativitás a joghatóság alóli mentesség rendkívül nagy erejével magyarázható, amely semmissé tesz bármely keresetet, és az igazságszolgáltatás megtagadásának intézményesített megtestesülését képezi.

23. Mindezek után azt is el kell ismerni, hogy az államok joghatósága alóli relatív mentességgel kapcsolatos egyik elmélet sem kristályosodik ki ténylegesen. Visszatérve a munkáltatóként eljáró államhoz: a nemzeti megoldások igencsak sokfélék, a nemzeti bíróságok pedig hol az elvégzett feladatok jellegére, hol az említett feladatok céljára, hol pedig a szerződés jellegére hivatkoznak. A mentesség megszüntetéséhez e kritériumoknak olykor együttesen kell teljesülniük. Ezenfelül a mentesség kérdése attól függően vizsgálható, hogy a felvételre, felmondásra vagy e feladatok ellátására vonatkozó jogvitáról van-e szó.

24. Ezek a nemzeti eltérések oly élesek, hogy egyrészt bármely – nemzetközi szintű – kodifikáció igencsak nehezen működik,[9] másrészt pedig – a vitathatatlan tendencia ellenére – akár az erre a kérdésre vonatkozó nemzetközi szokásjogi szabály megléte is kétségessé válik.

25. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata nem szolgál ennél határozottabb válasszal. Az EJEB először megállapította, hogy „valamely polgári eljárás keretében a szuverén mentesség valamely tagállam számára történő biztosítása a nemzetközi jog tiszteletben tartása jogszerű céljának elérésére irányul az udvariasság és – valamely másik állam szuverenitása tiszteletben

5 — Az abszolút immunitás doktrínája.

6 — A Bundesarbeitsgericht 1997. október 20-i ítélete (2 AZR 631/96, BAGE 87, 144–153. o.).

7 — A Bundesarbeitsgericht 2005. február 15-ítélete (9 AZR 116/04, BAGE 113, 327–342. o.).

8 — A Bundesarbeitsgericht 2007. október 30-i ítélete (3 AZB 17/07).

9 — Az államok mentességéről szóló európai egyezményt az Európa Tanács égisze alatt dolgozták ki és nyitották meg az államok általi aláírásra 1972. május 16-án Bázelben (Svájc). Az említett egyezmény 5. cikke szabályozza azokat az eseteket, amelyekben valamely állam joghatóság alóli mentességére hivatkozhat egy munkaszerződéssel kapcsolatos eljárás keretében. Az egyezményt eleddig csupán nyolc tagállam ratifikálta. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése egyébként 2004 decemberében elfogadta az államok és vagyonuk joghatóság alóli mentességéről szóló egyezményt (a továbbiakban: New York-i Egyezmény), amelyet 2005. január 17-én nyitottak meg az államok általi aláírásra. Ennek 11. cikke a munkaszerződésekkel foglalkozik. Az államok és vagyonuk joghatóság alóli mentességéről szóló egyezménynek mindezidáig 28 aláíró állama van, amelyek közül 13 részes állam, az egyezmény azonban nincs hatályban.

tartásának betudhatóan – az államok közötti jó kapcsolatok elősegítése érdekében”[10], valamint hogy „ennélfogva általánosságban nem tekinthetők a[z emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én aláírt európai egyezmény] 6. cikkének (1) bekezdésében rögzített tárgyaláshoz való jog aránytalan korlátozásának a Magas Szerződő Fél által tett olyan intézkedések, amelyek az államok mentessége területén általánosan elismert nemzetközi jogi elveket tükrözik”[11].

26. Ennélfogva az Emberi Jogok Európai Bírósága a Cudak kontra Litvánia ítéletben[12] figyelembe vette, hogy a nemzetközi közösség a munkaszerződés felmondása tárgyában a relatív mentesség doktrínája irányába fordult el. Ebben az ügyben egy litván állampolgár végzett titkári feladatokat Lengyelország vilniusi nagykövetségén, és indított kártérítési kereset a litván bíróságok előtt munkaszerződésének felmondását követően. A Lengyel Köztársaság joghatóság alóli mentességére hivatkozott, ami a litván bíróságok joghatósága hiányának megállapítását vonta maga után. Az Emberi Jogok Európai Bírósága – noha továbbra is elismerte, hogy a joghatóság alóli mentesség az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény alapján jogszerű célkitűzés elérésére irányul – ezúttal annak ellenőrzését követően, hogy a felperes nem végzett a lengyel állam szuverenitásának gyakorlásával kapcsolatos feladatokat, kimondta, hogy a litván bíróságok reakciója aránytalan volt,[13] és megállapította az említett egyezmény 6. cikke (1) bekezdésének megsértését.[14] Az Emberi Jogok Európai Bírósága a Cudak kontra Litvánia ítéletében kifejtett ítélkezési gyakorlatát a Sabeh El Leil kontra Franciaország ítéletben[15] megismételte. Mindkét esetben annak meghatározása céljából vizsgálta a keresetekben szereplő államok jogának állapotát és ítélkezési gyakorlatát, hogy azok megengedik-e már a viszonylagos mentességgel kapcsolatos ügyeket, majd ezután állapította meg, hogy a nem ratifikált New York-i Egyezmény 11. cikke – amelynek (1) bekezdése előírja azt az elvet, amely szerint „valamely állam nem hivatkozhat az ügyben joghatósággal rendelkező állam bírósága előtt az állam és egy természetes személy között olyan munka tekintetében létrejött munkaszerződéssel kapcsolatos eljárásban, amely munkát teljes egészében vagy részben e másik tagállam területén végeztek el vagy ott kell elvégezni”[16] – kötelező erővel rendelkezik, amennyiben – még mindig az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint – az a nemzetközi szokásjogot tükrözi. Magának az egyezménynek a nem hivatalos jellegén az Emberi Jogok Európai Bírósága minden alkalommal felülkerekedik azzal, hogy úgy véli, az alperes államok az említett 11. cikk kidolgozása során nem fogalmaztak meg különösebb kifogásokat, valamint hogy nem is ellenezték a New York-i Egyezményt.[17] E megállapítássorozat azonban felvet egypár kérdést.[18] A fent felidézett nemzeti különbségek egyébként árnyaltabb álláspont mellett is szólhatnának.

27. Ily módon, még akkor is, ha a nemzetközi szokásjogi szabályok figyelembevételének kötelezettsége továbbra is fennáll – amennyiben e szabályok relevánsak a másodlagos uniós szabályok értelmezése szempontjából –, akkor mindezen elemekre tekintettel kell a kérdést előterjesztő bíróság azon eredeti álláspontja mellett kitartani, amely szerint az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság az alapeljárásban nem hivatkozhat joghatóság alóli mentességére, és ez annál inkább így van, mivel e

10 — EJEB, 2001. november 21-i Fogarty kontra Egyesült Királyság ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára 2001-XI, 34. §. Lásd még EJEB, 2001. november 21-i Al-Adsani kontra Egyesült Királyság ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára 2001-XI, 54. §; 2010. március 23-i Cudak kontra Litvánia ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára 2010, 60. §; 2011. június 29-i Sabeh El Leil kontra Franciaország ítélet, Ítéletek és Határozatok Tára, 34869/05. sz. kereset (52. §).

11 — A fent hivatkozott EJEB Fogarty kontra Egyesült Királyság ítélet, 36. §; a fent hivatkozott Cudak kontra Litvánia ítélet, 57. §, valamint a fent hivatkozott Sabeh El Leil kontra Franciaország ítélet, 49. §.

12 — A 10. lábjegyzetben hivatkozott ítélet.

13 — A fent hivatkozott EJEB, Cudak kontra Litvánia ítélet, 70. §.

14 — A fent hivatkozott EJEB, Cudak kontra Litvánia ítélet, 75. §.

15 — A 10. lábjegyzetben hivatkozott ítélet.

16 — A (jelen indítvány 6. lábjegyzetében hivatkozott) New York-i Egyezmény 11. cikkének (2) bekezdése az (1) bekezdésben lefektetett elvhez bizonyos számú kivételt fűz, különösen arra az esetre, ha a munkavállalót a szuverén közhatalom gyakorlása során meghatározott feladatok elvégzésére vették fel (az említett egyezmény 11. cikke (2) bekezdésének a) pontja), illetve ha a munkavállaló diplomáciai képviselő, konzulátusi tisztviselő, vagy maga is diplomáciai mentességet élvez (az említett egyezmény 11. cikke (2) bekezdése b) pontjának i., ii., és iv. alpontja).

17 — A fent hivatkozott EJEB, Cudak kontra Litvánia ítélet, 66. §, valamint a fent hivatkozott Sabeh El Leil kontra Franciaország ítélet, 57. §.

18 — Azon állítást illetően, amely szerint valamely nem ratifikált szerződés egyik rendelkezése kötelező erővel rendelkezik, a Cabral Barreto bíró által ezen ügyben ismertetett megegyező véleményére hivatkozom.

követelmény célja az alapeljárás felperese hatékony bírói jogvédelmének fenntartása. A Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg által előzetes döntéshozatalra előterjesztett két kérdést ezért annak figyelembevételével fogom megválaszolni, hogy azok olyan jogvitára vonatkoznak, amelyben az alperes állam nem hivatkozhat joghatóság alóli mentességére.

28. E bevezető megjegyzéseket a spanyol kormány azon érvének elvetésével zárom, amely szerint nem lehet elkendőzni, hogy – még ha az alapeljárásban végül, adott esetben a 44/2001 rendelet alapján, meg is lehetne állapítani a német bíróságok joghatóságát – az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság ezután végrehajtási mentességére hivatkozhatna, amelynek éppen az a célja, hogy az érintett állam kivonhassa magát a valamely ítélet alkalmazásából esetlegesen eredő igazgatási vagy igazságszolgáltatási kényszer alól. Szeretném azonban megjegyezni, hogy ez a – teljes mértékben hipotetikus [19] – megfontolás nem érintheti a 44/2001 rendelet alkalmazhatóságával kapcsolatos elemzést, mivel túlmutat a bírósági joghatósággal kapcsolatban előterjesztett kérdésen.

29. Ennek pontosítása után kerülhet sor az előzetes döntéshozatalra előterjesztett két kérdés elemzésére.

B – *Az első kérdésről*

30. A bírósági joghatóságra vonatkozóan a 44/2001 rendeletben szereplő szabályokat kizárólag akkor kell alkalmazni, ha az alperes valamely tagállamban lakóhellyel rendelkezik. Ettől eltérő esetben – főszabály szerint – a bírósági joghatóságot továbbra is a tagállamok joga határozza meg. [20]

31. A 44/2001 rendelet keretében azonban a jogalkotó különleges szakaszt kívánt szánni a munkaszerződés területére vonatkozó joghatósági szabályoknak. Az említett rendelet 18. cikkének (2) bekezdése kifejezetten a valamely tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkező munkáltató esetére vonatkozik, és előírja, hogy „[a]mennyiben a munkavállaló a tagállam területén lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkező, azonban valamely tagállam területén fióktelepével, képviselettel vagy más telephellyel rendelkező munkaadóval köt egyedi munkaszerződést, a munkaadóra a fióktelep, képviselet vagy más telephely működéséből származó jogvitában úgy kell tekinteni, mintha lakóhelye vagy székhelye az említett államban lenne”. Az alapeljárásban az a kérdés merül fel, hogy a 44/2001 rendelet 5. szakaszában előírt különös joghatósági szabályok alkalmazásában minősülhet-e „fióktelepnek”, „képviseletnek” vagy „más telephelynek” az a nagykövetség, amelynél A. Mahamdia dolgozott.

32. Az, hogy a joghatóság alóli mentesség – a kérdést előterjesztő bíróság szerint – nem ismerhető el az algériai állam tekintetében, megvilágítja előttünk, hogy az említett bíróság ezt hogyan értékelte. Véleménye szerint ugyanis az A. Mahamdiával kötött munkaszerződés keretében az algériai állam nem gyakorolt közhatalmi előjogokat, A. Mahamdia pedig – a maga részéről – feladataival összefüggésben nem vett részt munkáltatója állami szuverenitásának gyakorlásában. E premissza alapján úgy vélem, hogy – annak ellenére, hogy a munkát a tagadhatatlanul az algériai állam emanációját képező nagykövetségen végezték –, maga az algériai állam bármely magánszférabeli munkáltatóhoz hasonlítható, mivel nem gyakorol szuverén funkciókat. Másként fogalmazva: véleményem szerint az, hogy a munkavállalót valamely harmadik állam nagykövetségére osztották be, önmagában nem elegendő ahhoz, hogy meghiúsítsa a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikkének alkalmazását. Azt kell tehát meghatározni, hogy ettől még ez a nagykövetség megfelel-e a „fióktelep”, „képviselet”, illetve „más telephely” említett rendelet szerinti fogalmai meghatározásának.

19 — A végrehajtási mentesség kérdése ugyanis kizárólag azon kettős feltevés esetén merülne fel, ha a német bíróságok érdemben helyt adnának az alapeljárás felperese keresetének, és ha az algériai állam megtagadná az ennek következtében elfogadott bírósági döntés végrehajtását.

20 — Lásd a 44/2001 rendelet 4. cikkét.

33. Jóllehet a rendelet többször hivatkozik e fogalmakra,[21] meg kell állapítani, hogy semmiféle kifejezett fogalommeghatározással nem szolgál.

34. A 44/2001 rendelet szerkezetéből egyébként nyilvánvalóan kitűnik, hogy az említett rendelet 18. és azt követő cikkeiben előírt joghatósági szabályok *lex specialisként* működnek, és kivételeket képeznek azon elv alól, amelynek értelmében a rendeletben előírt joghatósági szabályokat csak akkor kell alkalmazni, ha az alperes valamely tagállamban lakóhellyel rendelkezik. E szabályok célja nyilvánvalóan az, hogy kiterjesszék a 44/2001 rendelet hatályát. Az említett szabályok különös jellege tehát megszorító értelmezésük mellett szól.[22]

35. Ezt a szó szerinti és rendszertani értelmezést azonban szükségszerűen össze kell egyeztetni a 44/2001 rendelet 18. cikkének teleologikus értelmezésével. Márpedig az egyedi munkaszerződések területén az elérni kívánt célkitűzés az, hogy „a gyengébb felet az érdekeinek megfelelő, az általános szabályoknál kedvezőbb joghatósági szabályokkal kell védelemben részesíteni”[23], az olyan esetek számának növelésével, amelyekben a munkavállaló olyan bíróságok előtt tudja perelni munkáltatóját, amelyek közelebb vannak, és amelyek ismerősebbek. A Bíróság ismételten emlékeztetett arra, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény[24] (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) értelmezésekor „szem előtt kell tartani a szociális szempontból gyengébb szerződő fél, jelen esetben a munkavállaló megfelelő védelmének biztosítását”[25]. A 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdésében alkalmazott „képviselet”, „fióktelep” és „más telephely” fogalmakat tehát e különös célkitűzésre is figyelemmel kell értelmezni.

36. Ezen túlmenően, amikor a Bíróságot a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke (5) bekezdésének értelmezésére kérték – amely, jóllehet más kontextusban, de „a fióktelep, képviselet vagy más telephely működéséből származó jogvitára” hivatkozással szintén tartalmaz egy eltérést engedő szabályt a joghatóság kérdésében –, megállapította, hogy „az általános joghatósági szabály alóli eltérés lehetőségét illetően a jogbiztonság, valamint a felek jogai és kötelezettségei egyenlőségének biztosítására irányuló jogi törekvés […] az egyezmény 5. cikkének (5) bekezdésében szereplő fogalmak önálló, ennélfogva pedig a szerződő államok számára közös értelmezését teszi szükségessé”[26]. Ennek megfelelően, ilyen megoldásra van szükség a „képviselet”, „fióktelep” vagy „más telephely” 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdése szerinti fogalmainak értelmezését illetően is, amelynek tehát önállónak kell lennie.

37. E fogalmakat a szövegekben csak igen ritkán határozzák meg. Ismereteim szerint kizárólag az államok mentességéről szóló európai egyezmény tudott valamelyest rávilágítani ezek értelmére, mivel 7. cikkében kimondja, hogy „[v]alamely szerződő állam nem hivatkozhat a joghatóság alóli mentességre egy másik szerződő állam bírósága előtt, amennyiben az eljáró bíróság szerinti állam területén irodával, képviselettel vagy más telephellyel rendelkezik, amelyeken keresztül – a magánszemélyekhez hasonlóan – ipari, kereskedelmi vagy pénzügyi tevékenységet végez, továbbá amennyiben az eljárás az iroda, a képviselet vagy a telephely ilyen tevékenységére vonatkozik”[27].

21 — Lásd a 44/2001 rendelet 5. cikkének (5) bekezdését, 9. cikkének (2) bekezdését, 15. cikkének (2) bekezdését és – természetesen – 18. cikkét.

22 — A Bíróság már megállapította, hogy „a [44/2001 rendeletben előírt] különös joghatósági szabályokat szigorúan kell értelmezni, mivel azok nem teszik lehetővé a rendelet által kifejezetten előírt eseteken túlterjeszkedő értelmezést” (a C-462/06. sz., Glaxosmithkline és Laboratoires Glaxosmithkline ügyben 2008. május 22-én hozott ítélet [EBHT 2008., I-3965. o.] 28. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

23 — Lásd a 44/2001 rendelet (13) preambulumbekezdését.

24 — HL 1998. C 27., 1. o. 299., 32. o. (egységes szerkezetbe foglalt változat).

25 — Lásd a 133/81. sz. Ivenel-ügyben 1982. május 26-án hozott ítélet (EBHT 1982., 1891. o.) 14. pontját; a C-125/92. sz. Mulox IBC ügyben 1993. július 13-án hozott ítélet (EBHT 1993., I-4075. o.) 18. pontját; a C-383/95. sz. Rutten-ügyben 1997. január 9-én hozott ítélet (EBHT 1997., I-57. o.) 17. pontját, valamint a C-437/00. sz. Pugliese-ügyben 2003. április 10-én hozott ítélet (EBHT 2003., I-3573. o.) 18. pontját.

26 — A 33/78. sz. Somafer-ügyben 1978. november 22-én hozott ítélet (EBHT 1978., 2183. o.) 8. pontja.

27 — A 9. lábjegyzetben hivatkozott Bázeli Egyezmény.

38. Így tehát a Bíróság ítélkezési gyakorlatának irányába kell fordulni. Először is pontosítani kell, hogy a Bíróság eleddig kizárólag a Brüsszeli Egyezménnyel összefüggésben értelmezte a „képviselet”, „fióktelep” vagy „más telephely” fogalmait, munkaszerződésre vonatkozó jogvitával kapcsolatban azonban még soha.

39. A Bíróság első alkalommal a De Bloos-ügyben hozott ítéletben [28] tett kísérletet e fogalmak meghatározására. Ekkor megállapította, hogy „a fióktelep és a képviselet fogalmára jellemző egyik alapvető elem az, hogy azok az anyavállalat irányítása és ellenőrzése alá tartoznak” [29], valamint hogy a telephely fogalma „az egyezmény szellemében a fióktelepével, illetve a képviseletével azonos alapvető elemeken alapul” [30].

40. A Bíróság ezután még tovább pontosított. A Somafer-ügyben hozott ítéletben [31] megállapította, hogy „figyelemmel arra, hogy az említett fogalmak lehetőséget adnak a joghatóság általános elve alóli eltérésre […], értelmezésüknek lehetővé kell tennie az ezen eltérést igazoló különös kötődés minden nehézség nélküli feltárását” [32]. Majd rámutatott, hogy ez a „különös kötődés elsősorban azokra a fizikai jelekre vonatkozik, amelyek alapján könnyedén felismerhető a fióktelep, a képviselet, vagy a telephely megléte, másodsorban pedig az ekként elhelyezkedő jogalany és az anyavállalattal szembeni jogvita tárgya közötti kapcsolatra vonatkozik” [33]. Az első pontot illetően a Bíróság pontosította, hogy „a fióktelep, képviselet, illetve más telephely fogalmán a gazdasági tevékenység azon központját kell érteni, amely folytonosság látszatát keltő üzletkötési helyet jelent, saját üzletvezetéssel rendelkezik, és megfelelően felszerelt ahhoz, hogy harmadik féllel tárgyaljon úgy, hogy az utóbbinak, bár tudja, hogy szükség esetén jogi kapcsolat áll fenn az anyavállalattal, amelynek székhelye külföldön található, nem kell közvetlenül az anyavállalattal tárgyalnia, hanem ezen a kiterjesztést képező üzleti helyen is lebonyolíthatja az üzletet” [34]. A második pontot illetően a Bíróság kimondta, hogy „a jogvita tárgyának ezenfelül a fióktelep, képviselet, illetve más telephely működésére kell vonatkoznia” [35], valamint hogy „a működés e fogalma alatt egyrészről magának a képviseletnek, fióktelepnek, illetve telephelynek a szó szoros értelmében vett irányításával kapcsolatos szerződéses vagy szerződésen kívüli jogokkal és kötelezettségekkel, valamint az e jogalanyok majdani elhelyezésére szolgáló ingatlanok bérlésével, illetve az ott dolgozó személyzet helyszíni felvételével kapcsolatos jogvitákat kell érteni” [36].

41. Végül a Blanckaert & Willems ügyben [37], valamint a SAR Schotte ügyben hozott ítéletekben [38] a Bíróság pontosította, hogy a fióktelepet, képviseletet, illetve telephelyet „harmadik személyeknek könnyedén kell tudniuk az anyavállalat kiterjesztéseként felismerni” [39], valamint hogy „a jogvita és az azzal kapcsolatos eljárás lefolytatására felhívott bíróság közötti különös kötődést annak alapján is fel lehet mérni […], ahogyan e két vállalkozás a társadalmi élet színterén viselkedik és ahogyan kereskedelmi kapcsolataik keretében harmadik személyekkel szemben magukat bemutatják” [40].

42. Annak megvizsgálása van hátra, hogy valamely harmadik állam nagykövetsége megfelelhet-e – és miként – a „képviselet”, „fióktelep” és „telephely” 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdése szerinti fogalmai e bírósági meghatározásának.

28 — A 14/76. sz. ügyben 1976. október 6-án hozott ítélet (EBHT 1976., 1497. o.).
29 — Ugyanott, 20. pont.
30 — Ugyanott, 21. pont.
31 — A 26. lábjegyzetben hivatkozott ítélet.
32 — A fent hivatkozott Somafer-ügyben hozott ítélet 11. pontja.
33 — Ugyanott.
34 — Ugyanott, 12. pont.
35 — Ugyanott, 13. pont.
36 — Ugyanott.
37 — A 139/80. sz. ügyben 1981. március 18-án hozott ítélet (EBHT 1981., 819. o.).
38 — A 218/86. sz. ügyben 1987. december 9-én hozott ítélet (EBHT 1987., 4905. o.).
39 — A fent hivatkozott Blanckaert &Willems ügyben hozott ítélet 12. pontja.
40 — A fent hivatkozott SAR Schotte ügyben hozott ítélet 16. pontja.

43. Először is nem vitatott, hogy az említett fogalmak főszabály szerint jogi személyiség nélküli jogalanyokra utalnak.[41] A nagykövetség – az általa képviselt állam szerveként – valóban nem rendelkezik jogi személyiséggel. Ezt különösen azzal kívánom bizonyítani, hogy az alapeljárás keretében a munkavállaló keresetét az algériai állammal és nem magával a nagykövetséggel szemben nyújtotta be.

44. Ezután felmerül az a kérdés, hogy ezek a fogalmak kizárólag a kereskedelmi jellegű tevékenységet folytató jogalanyokhoz kötődnek-e, hiszen a Bíróság rendelkezésre álló ítélkezési gyakorlata egyértelműen ilyen értelmű álláspontra utal. Mindezek után nem szabad szem elől téveszteni, hogy a Bíróság fentebb hivatkozott döntései a Brüsszeli Egyezmény 5. cikke (5) bekezdésének értelmezésére vonatkoznak, amelynek célja érzékelhetően eltér a 44/2001 rendelet 18. cikke (2) bekezdésének céljától, mivel az előbbi rendelkezést nem sajátosan a munkaszerződésekkel kapcsolatos jogviták vonatkozásában szövegezték. Véleményem szerint ez az alapvető eltérés e fogalmak aktualizált és kiigazított értelmezése mellett szól.

45. Diplomáciai képviseletként a nagykövetségek feladatait a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. április 18-i Bécsi Egyezmény 3. cikke rögzíti. E cikk értelmében e feladatok a következőkből állnak: a küldő állam képviselete a fogadó államban, a fogadó államban a küldő állam érdekeinek védelmezése, tárgyalások folytatása a fogadó állam kormányával, tájékozódás a fogadó államban levő viszonyokról és fejleményekről, illetve a baráti kapcsolatok előmozdítása a küldő és a fogadó állam között, és gazdasági, kulturális és tudományos kapcsolataik fejlesztése. Pontosan fogalmazva: a nagykövetségek feladatai nem minősülhetnek „kereskedelmi" jellegűnek, de nem is lehet teljes mértékben figyelmen kívül hagyni az erre a területre gyakorolt esetleges hatásaikat.

46. Mindenesetre a „képviselet", „fióktelep", illetve „telephely" fogalmai esetében nem azt kell megkövetelni, hogy azok szükségszerűen kapcsolatban álljanak valamiféle kereskedelmi tevékenységgel, hanem valószínűleg inkább azt, hogy azok magánszereplőként viselkedő jogalanyokra irányuljanak. A 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdésével elérni kívánt különös célkitűzés ezen értelmezés mellett szól, annál is inkább, mert az említett cikk szövege nem tartalmaz kifejezetten ilyen korlátozást. A Bizottság által írásbeli észrevételeiben felhozott példát említve: ha e fogalmak értelmezését kizárólag a gazdasági vagy pénzügyi tevékenységekre kellene korlátozni, akkor a harmadik állambeli székhellyel rendelkező nem kormányzati szervezetnek az e szervezet valamely tagállambeli részlegéhez kiküldött munkavállalóit nem illetné meg a főszabály szerint a részükre a 44/2001 rendeletben nyújtott emelt szintű védelem, és nem is hivatkozhatnának az említett rendelet 18. cikkének (2) bekezdésére, ekként pedig nem illetné meg őket a joghatóságra vonatkozó uniós jogszabály alkalmazása, mivel munkáltatójuk nem valamely tagállam területén rendelkezik székhellyel.

47. A „képviselet", „fióktelep", illetve „telephely" 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdése szerinti fogalmainak alkalmazását gátló ezen első akadályának elhárultával azt kell megvizsgálni, hogy a nagykövetség elegendő fizikai jellel rendelkezik meglétének elismeréséhez (a fent hivatkozott Somafer-ügyben hozott ítéletben megfogalmazott első szempont), továbbá a nagykövetség és az alapeljárás tárgya közötti esetleges különös kötődést kell elemezni, lévén hogy az az algériai állam ellen irányul (a fent hivatkozott Somafer-ügyben hozott ítéletben megfogalmazott második szempont).

48. Az első szempontot illetően, a nagykövetség a gazdasági tevékenységek központjához hasonlítható, amely az anyavállalat kiterjesztéseként harmadik személyek felé a folytonosság látszatát keltve nyilvánul meg. A nagykövetség hozzájárul az elhelyezkedése szerinti állam területén a küldő állam azonosságának meghatározásához és képviseletéhez. Nyilvánvaló, hogy annak kiterjesztése. Teljesen nyilvánvaló, hogy megfelelően felszerelt. Ezenfelül a nagykövet irányítja, akinek szerepe nem mérsékelhető az intézkedési

41 — Az 1/03. sz. 2006. február 7-i vélemény (EBHT 2006., I-1145. o.) 150. pontja.

vagy döntési jogkörökkel nem rendelkező rendes közvetítőére. Jóllehet a nagykövetség tevékenységeit a központi kormányzattal szoros együttműködésben végzi, ettől még bizonyos számú területen, például a műszaki vagy kiszolgáló – főként szerződéses – személyzet irányítását illetően, sokkal szélesebb mozgástérrel rendelkezik.

49. A második szempontot illetően nyilvánvaló, hogy az alapeljárásnak az algériai állam ellen irányuló tárgya elégséges kapcsolatot mutat a nagykövetséggel. A. Mahamdiát [42] az Algériai Demokratikus és Népi Köztársaság berlini nagykövetségén vették fel, továbbá itt végezte feladatait, itt értékelték, adott esetben pedig itt vonatkozott rá munkáltatójának fegyelmi hatásköre. Márpedig a Bíróság megállapította, hogy a valamely képviselet, fióktelep vagy telephely működésével kapcsolatos jogviták magukban foglalják az ott dolgozó helyszíni személyzet alkalmazásával kapcsolatos jogvitákat. [43]

50. Végül – a másutt esetleg másként kifejtettekkel ellentétben – nem úgy vélem, hogy az alapeljárás elveszíti nemzetközi jellegét amiatt, hogy ebben a meghatározott kontextusban úgy tekinthető, hogy az algériai állam – mivel nagykövetsége Németországban van – ugyanazon tagállam területén helyezkedik el, mint A. Mahamdia. [44] Egyfelől az alperes lakóhelyének valamely tagállam területén való vélelmezett megállapításával válik a 44/2001 rendelet alkalmazandóvá. Ez a jogi vélelem azonban nem járhat azzal a hatással, hogy teljes mértékben elfedje a jogvita eredetileg nemzetközi jellegét. Másfelől – és következésképpen – úgy vélni, hogy a jogi vélelem alkalmazását követően a jogvitának továbbra is a két eltérő tagállamban lakóhellyel rendelkező két fél között kell fennállnia, a különös joghatósági szabályok alkalmazása tekintetében egy további feltétel megkövetelését, valamint azok hatályának – meglátásom szerint jelentős mértékű – csökkentését eredményezné, [45] sőt, akár ellentétesnek is bizonyulna az uniós jogalkotó által a 44/2001 rendelet 18. és azt követő cikkeinek megfogalmazásakor elérni kívánt védelmi célkitűzéssel. Egyebekben nem úgy tűnik, hogy a Bíróság hozott volna ilyen értelmű döntést. [46]

51. Mindezen okok miatt azt javaslom, hogy a Bíróság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre azt a választ adja, hogy a 44/2001 rendelet 18. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy valamely harmadik államnak az egyik tagállamban lévő nagykövetsége a küldő állam képviselőjeként az említett nagykövetség által kötött munkaszerződéssel kapcsolatos jogvita keretében hasonló a „képviselethez”, „fióktelephez”, illetve „más telephelyhez”, amennyiben a munkavállalót a tagállam területén vették fel, és feladatait is ott végezte, feltéve hogy az említett feladatok nem állnak kapcsolatban a küldő állam közhatalmi jogosítványainak gyakorlásával.

C – *A második kérdésről*

52. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy a 44/2001 rendelet 21. cikkével ellentétes-e a munkaszerződésbe – annak megkötésekor – az e szerződéssel kapcsolatos bármely jogvita eldöntése tekintetében a joghatóságot valamely harmadik állam bíróságai számára fenntartó megállapodás, amennyiben mind a munkavállaló, mind pedig a munkáltató

42 — Emlékeztetek arra, hogy ez a munkavállaló nem tartozik a nagykövetség Algériából érkező tagjai közé, hogy algériai és német kettős állampolgársággal rendelkezik, valamint hogy Berlinben vették fel, ahol is tartózkodási hellyel rendelkezik.

43 — A fent hivatkozott Somafer-ügyben hozott ítélet 13. pontja.

44 — A Brüsszeli Egyezmény 13. cikkét illetően, amely előírta azokat a feltételeket, amelyek mellett úgy lehet tekinteni, hogy az eladó vagy szolgáltató – a fogyasztóval kötött szerződés esetén – valamely tagállamban lakóhellyel vagy székhellyel rendelkezik, holott harmadik államban rendelkezett lakóhellyel vagy székhellyel, lásd Darmon főtanácsnoknak a C-89/91. sz. Shearson Lehman Hutton ügyben 1993. január 19-én hozott ítélet (EBHT 1993., I-139. o.) alapjául szolgáló ügyre vonatkozó indítványának 58. és azt követő pontjait, valamint Darmon főtanácsnoknak a C-318/93. sz., Brenner és Noller ügyben 1994. szeptember 15-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-4275. o.) alapjául szolgáló ügyre vonatkozó indítványának 24. és azt követő pontjait.

45 — Ez ugyanis a valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező munkavállaló és egy harmadik államban székhellyel rendelkező munkáltató között létrejött munkaszerződés különös esetére vonatkozna, azzal a feltétellel, hogy a munkavállaló tevékenysége kapcsolatot jelent munkáltatójának képviseletével, fióktelepével, vagy más telephelyével, feltéve hogy ez a képviselet, fióktelep vagy más telephely a munkavállaló lakóhelye szerintitől eltérő tagállamban helyezkedik el.

46 — Jóllehet Darmon főtanácsnok ebben a kérdésben állást foglalt, a Bíróság a rendelkező részben nem pontosította, hogy a Brüsszeli Egyezmény 13. cikkében előírt jogi vélelem alkalmazása céljából az alperesnek a felperes lakóhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban kell lakóhellyel rendelkeznie (lásd a fent hivatkozott Brenner és Noller ügyben hozott ítélet 18. pontját és rendelkező részét).

ugyanazon tagállamban rendelkezik lakóhellyel, illetve székhellyel, vagy úgy tekinthető, hogy ugyanazon tagállamban rendelkezik lakóhellyel, illetve székhellyel, a munkavégzés helye pedig szintén ugyanezen tagállamban található. Ez a kérdés természetesen kizárólag abban az esetben merül fel, ha a Bíróság azt állapítaná meg, hogy az alapeljárás a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik, továbbá hogy – amint azt javasoltam – a nagykövetség hasonló az említett rendelet 18. cikkének (2) bekezdése értelmében vett „képviselethez”, „fióktelephez”, illetve „más telephelyhez”.

53. Előzetesen emlékeztetni kell a Bíróság ítélkezési gyakorlatára, amelynek értelmében „valamely [tag]állam bíróságának az alperes ezen államban lévő lakóhelye folytán joghatósággal rendelkezőkénti kijelölése harmadik államot még olyan perben sem terhel kötelezettséggel, amely a tárgya vagy a felperes lakóhelye miatt legalább részben e harmadik állammal áll kapcsolatban” [47]. Az alapeljárásban a német bíróságoknak az említett jogvitában való eljárás tekintetében joghatósággal rendelkező bíróságokként történő esetleges kijelölése önmagában nem eredményezi azt, hogy a harmadik államot kötelezettség terhelje. Emlékeztetek ugyanis arra, hogy a jelen előzetes döntéshozatalra utalással összefüggésben, nem a szuverenitással rendelkező közjogi jogi személyként, hanem valamely nem szuverén feladat elvégzésével összefüggésben munkáltatóként eljáró állammal kell foglalkoznunk. Az alapjogvita eldöntése tekintetében joghatósággal rendelkező bíróságoknak a 44/2001 rendelet szabályainak alkalmazása révén történő kijelölése esetlegesen munkáltatóként kötné, szuverén feladatot ellátó jogalanyként azonban nem kötné ezen államot.

54. Visszatérve a második kérdésre: a 44/2001 rendelet 21. cikke határozza meg közelebbről azokat a feltételeket, amelyek mellett érvényesen el lehet térni az említett rendelet 18. és 19. cikkében rögzített szabályoktól. Ez a cikk – amely szintén a jogalkotó által az egyedi munkaszerződéseknek szentelt különös szakaszba tartozik – jelzi, hogy kizárólag a megállapodás formáját öltő eltérések megengedettek. Ezen túlmenően, az említett megállapodásnak a jogvita keletkezését követően kell létrejönnie (a 44/2001 rendelet 21. cikkének 1. pontja) vagy lehetővé kell tennie a munkavállaló számára a 18. és 19. cikkben megjelölttől eltérő bíróságok előtt történő perindítást (a 44/2001 rendelet 21. cikkének 2. pontja).

55. Nem vitatott, hogy az algériai bíróságok számára joghatóságot biztosító megállapodást *ab initio* illesztették be az alapeljárás felperesét a munkáltatójához kötő szerződésbe. Ennélfogva nem teljesíti a 44/2001 rendelet 21. cikkének 1. pontjában rögzített követelményt.

56. E cikk szövege – és különösen a „vagy” kötőszó alkalmazása – annak elismerésére kötelez, hogy még a jogvita keletkezését megelőzően kötött valamely joghatósági megállapodás is az említett cikknek megfelelőnek bizonyulhat, ha lehetővé teszi a munkavállaló számára, hogy a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikke alapján joghatósággal rendelkezőktől eltérő bíróságok előtt indítson pert.

57. Még annak feltételezésével is, hogy az ugyanazon tagállamban lakóhellyel rendelkező, vagy az ugyanazon tagállamban lakóhellyel rendelkezőnek tekintett két szerződő fél az általuk kötött munkaszerződéssel kapcsolatos jogviták eldöntése tekintetében valamely harmadik állam bíróságainak joghatóságában állapodhat meg, [48] amennyiben a munkavégzés helye szintén az említett tagállamban található, nem szabad szem elől téveszteni az ilyen típusú szerződések sajátosságát és a munkavállaló számára biztosítandó különleges védelmi szintet. Egy ehhez hasonló megállapodás összeegyeztethetőségének vizsgálatát is a 44/2001 rendelet 18. és azt követő cikkeivel elérni kívánt különös célkitűzés tükrében kell elvégezni. Ennek megfelelően számomra nyilvánvalónak tűnik, hogy az említett megállapodásnak e célból egyetlen döntést kell hagynia a munkavállaló számára: annak eldöntését, hogy mely bíróság elé terjessze ügyét.

47 — A C-281/02. sz. Owusu-ügyben 2005. március 1-jén hozott ítélet (EBHT 2005., I-1383. o.) 31. pontja.

48 — A szerződéses kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én Rómában aláírásra megnyitott egyezménnyel (HL 1980. L 266. 1. o.; magyar nyelvi változat: HL 2005. C 169., 10. o.), valamint a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról („Róma I”) szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (HL L 177., 6. o.) ellentétben a 44/2001 rendelet nem tartalmaz a saját egyetemes jellegére vonatkozó rendelkezést, ily módon kifejezetten elismeri, hogy szabályainak alkalmazása harmadik állam bíróságainak joghatósággal rendelkezőként való kijelölését eredményezheti.

58. Amint azt a svájci kormány és a Bizottság – meglátásom szerint helyesen – javasolta, a 44/2001 rendelet 21. cikkének 2. pontját úgy kell értelmezni, hogy a jogvita keletkezését megelőzően megkötött joghatósági megállapodás akkor felel meg az említett cikknek, ha lehetővé teszi a munkavállaló számára, hogy a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikk különös szabályai alapján rendesen joghatósággal rendelkező bíróságokon felül más bíróságokhoz is fordulhasson. Márpedig az alapeljárásban szóban forgó megállapodás kizárólag az algériai bíróságok előtti perindítást teszi lehetővé, ekként pedig nem helyezi A. Mahamdiát – aki az a gyengébb fél, aki számára különös védelmet kell garantálni – abba a helyzetbe, hogy megválaszthassa, mely bíróság elé terjessze ügyét.

59. Egy ehhez hasonló értelmezés összhangban áll a Brüsszeli Egyezmény 44/2001 rendelet 21. cikkének 2. pontjáéval hasonló tartalommal bíró – jóllehet nem közvetlenül a munkavállalókra vonatkozó – rendelkezéseit illetően a Jenard-jelentés [49] keretében elvégzett elemzéssel. Az említett jelentés az egyezmény 12. cikk 2. pontjával [50] kapcsolatban pontosította, hogy joghatósági megállapodások beépítésének célja az ezen egyezményben „biztosított választás korlátozásának megtiltása a felek számára” [51]. A jelentés hozzáfűzi, hogy ahhoz, hogy a jogvita felmerülését megelőzően megkötött ilyen megállapodások jogszerűek legyenek, azoknak a gyengébbnek tartott fél „javára” [52] kell szólniuk. A Bíróság egyebekben mindig is úgy vélte – különösen a munkavállalókkal kapcsolatban – hogy a „bírósági joghatóságok szabályozását […] a szociális szempontból gyengébb szerződő fél számára a megfelelő védelem biztosítására irányuló törekvés vezérli” [53].

60. E feltételek mellett azt javaslom, hogy a Bíróság a kérdést előterjesztő bíróság által előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésre azt a választ adja, hogy a valamely munkaszerződésben a jogvita keletkezését megelőzően kikötött joghatósági megállapodás 44/2001 rendelet 21. cikke 2. pontjának való megfelelésének biztosítása céljából a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az említett megállapodás lehetőséget kínál a munkavállaló számára, hogy a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikkének különös szabályai alapján rendesen joghatósággal rendelkező bíróságokon felül más bíróságokhoz is fordulhasson, ily módon pedig választást enged számára.

V – Végkövetkeztetések

61. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság az Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseket a következőképpen válaszolja meg:

„1) A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet 18. cikkének (2) bekezdését akként kell értelmezni, hogy valamely harmadik államnak az egyik tagállamban lévő nagykövetsége a küldő állam képviselőjeként az említett nagykövetség által kötött munkaszerződéssel kapcsolatos jogvita keretében hasonló a „képviselethez”, „fióktelephez”, illetve „más telephelyhez”, amennyiben a munkavállalót a tagállam területén vették fel, és feladatait is ott végezte, feltéve hogy az említett feladatok nem állnak kapcsolatban a küldő állam közhatalmi jogosítványainak gyakorlásával.

49 — A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezményről J. Jenard által készített jelentés (HL 1979. C 59., 54. o.).

50 — Amelynek értelmében „[e] szakasz rendelkezéseitől kizárólag olyan megállapodással lehet eltérni, amely […] lehetővé teszi a biztosítási kötvény jogosultja, a biztosított vagy a kedvezményezett számára az e szakaszban megjelölttől eltérő bíróságok előtti perindítást”.

51 — A fent hivatkozott Jenard-jelentés 33. pontja.

52 — A fent hivatkozott Jenard-jelentés 33. pontja.

53 — A fent hivatkozott Ivenel-ügyben hozott ítélet 16. pontja; a fent hivatkozott Rutten-ügyben hozott ítélet 22. pontja; a fent hivatkozott Mulox IBC ügyben hozott ítélet 18. pontja, valamint a fent hivatkozott Pugliese-ügyben hozott ítélet 18. pontja.

2) A valamely munkaszerződésben a jogvita keletkezését megelőzően kikötött joghatósági megállapodás 44/2001 rendelet 21. cikke 2. pontjának való megfelelésének biztosítása céljából a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az említett megállapodás lehetőséget kínál a munkavállaló számára, hogy a 44/2001 rendelet 18. és 19. cikkének különös szabályai alapján rendesen joghatósággal rendelkező bíróságokon felül más bíróságokhoz is fordulhasson, ily módon pedig választást enged számára.”